

Brussel, 26.2.2016
COM(2016) 87 final

**MEDEDELING VAN DE COMMISSIE AAN HET EUROPEES PARLEMENT, DE
RAAD, HET EUROPEES ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ EN HET COMITÉ
VAN DE REGIO'S**

Actieplan van de EU tegen de illegale handel in wilde dieren en planten

{SWD(2016) 38 final}

**MEDEDELING VAN DE COMMISSIE AAN HET EUROPEES PARLEMENT, DE
RAAD, HET EUROPEES ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ EN HET
COMITÉ VAN DE REGIO'S**

Actieplan van de EU tegen de illegale handel in wilde dieren en planten

1. Achtergrond

De illegale handel in wilde dieren en planten¹ is uitgegroeid tot een van de meest winstgevendende vormen van georganiseerde criminaliteit. De exacte omvang van deze handel is moeilijk te kwantificeren, maar verschillende bronnen² schatten dat de illegale handel in wilde dieren en planten jaarlijks een winst van 8 à 20 miljard euro oplevert. Een groot aantal beschermde soorten (onder meer olifanten, neushoorns, koralen, schubdieren, tijgers en mensapen) zijn het slachtoffer van deze handel.

Een groeiend probleem wereldwijd...

De illegale handel in ivoor is sinds 2007 meer dan verdubbeld en is ruim drie keer groter dan in 1998. Tussen 2007 en 2013 is de stroperij van neushoorns in Zuid-Afrika met 7000 % gestegen, waardoor het voortbestaan van deze soort in gevaar komt³. Tussen november 2013 en april 2014 alleen al is meer dan 4 000 ton illegaal uit Madagaskar uitgevoerd hout van de uiterst bedreigde palissander door de autoriteiten in verschillende landen van doorreis en bestemming in beslag genomen.

De EU moet een belangrijke rol spelen bij de bestrijding van deze illegale handel, aangezien Europa momenteel een afzetmarkt is en als draaischijf voor de illegale handel naar andere regio's fungeert. Bovendien zijn een aantal voor de illegale handel bestemde soorten uit Europa afkomstig. De lidstaten hebben de afgelopen jaren onder meer melding gemaakt van de inbeslagname van ivoor en horens van neushoorns in doorvoer en van de illegale invoer van levende reptielen en exotische vogels, terwijl meerdere tonnen uiterst bedreigde palingen uit de EU illegaal in Azië zijn verkocht.

... met grote gevolgen voor de rechtsstaat, de criminaliteit en de veiligheid

De illegale handel in wilde dieren en planten heeft rampzalige gevolgen voor de biodiversiteit en bedreigt sommige soorten met uitroeiing. Bovendien ondermijnt deze handel de rechtsstaat: de illegale handel werkt de corruptie in de hand en de corruptie maakt op haar beurt de illegale handel mogelijk. Vooral in sommige regio's in Afrika heeft de illegale handel in wilde dieren en planten uiterst negatieve gevolgen voor de economische ontwikkeling⁴.

De handel in wilde dieren en planten is zeer aantrekkelijk voor criminelen: het is een zeer lucratieve handel waarvan de bestrijding in de meeste landen weinig prioriteit geniet in vergelijking met andere vormen van illegale handel, zodat het risico om betrapt en beboet te worden zeer klein is. Regelmatig wordt gewezen op de verwevenheid met het witwassen van geld en andere vormen van georganiseerde criminaliteit (bijvoorbeeld de illegale handel in verdovende middelen en vuurwapens)⁵. De VN-Veiligheidsraad heeft erkend dat de illegale

---

¹ Gedefinieerd als de internationale en niet-internationale illegale handel in wilde dieren, wilde planten en afgeleide producten daarvan die nauw met andere misdrijven (bijvoorbeeld stroperij) is verweven.

² <https://www.unodc.org/unodc/en/frontpage/2014/May/wildlife-crime-worth-8-10-billion-annually.html>
https://cites.org/eng/international_dimension_of_illegal_wildlife_trade
<http://www.gfintegrity.org/report/briefing-paper-transnational-crime/>

³ Het bij deze mededeling gevoegde werkdocument van de diensten van de Commissie (SWD (2016) 38) bevat meer details over de omvang van de wereldwijde illegale handel in wilde dieren en planten en de rol van de EU in die handel.

⁴ Zie SWD (2016) 38.

⁵ Zie SWD (2016) 38.

handel in wilde dieren en planten in Centraal-Afrika conflicten aanwakkert en de regionale en nationale veiligheid bedreigt door milities een bron van inkomsten te bieden⁶.

Meer internationale aandacht...

Door de enorme toename van de illegale handel in wilde dieren en planten en de verstreckende gevolgen van deze handel heeft de internationale politiek de afgelopen jaren meer aandacht aan het probleem geschonken. De algemene vergadering van de VN heeft in juli 2015 de eerste resolutie over dit specifieke onderwerp aangenomen, die mede door alle EU-lidstaten was ingediend⁷. De kwestie is recent ook specifiek aan bod gekomen tijdens andere belangrijke internationale bijeenkomsten, zoals een conferentie op hoog niveau in maart 2015 in Kasane (Botswana)⁸ en de top van de G7 in juni 2015⁹. Het resultaat was dat de internationale gemeenschap (inclusief de EU en haar lidstaten) gezamenlijke verbintenissen is aangegaan om de strijd tegen de illegale handel in wilde dieren en planten op te voeren.

Tal van maatregelen ter bestrijding van de illegale handel in wilde dieren en planten zijn overeengekomen in het kader van de Overeenkomst inzake de internationale handel in bedreigde in het wild levende dier- en plantensoorten (Cites), een belangrijk internationaal verdrag inzake de internationale handel in wilde dieren en planten, waarbij de EU in 2015 partij is geworden. De Verenigde Staten hebben een presidentiële taskforce opgericht en een nationale strategie goedgekeurd ter bestrijding van de illegale handel in wilde dieren en planten. Belangrijke afzetmarkten (bijvoorbeeld China) zijn steeds vaker bereid om het probleem aan te pakken – met name door strengere handhavingsmaatregelen – en nauwer met de EU samen te werken. De Afrikaanse Unie is begonnen met de uitvoering van een strategie die het hele continent bestrijkt.

... die in concrete maatregelen moet worden omgezet

De EU heeft al het voortouw genomen in de strijd tegen de illegale handel in natuurlijke rijkdommen door ambitieuze beleidsmaatregelen met betrekking tot hout en visserijproducten te nemen. Dit actieplan van de EU bewijst dat de EU aan de internationale verwachtingen en verbintenissen wil voldoen en ambitieuzere maatregelen wil nemen om de illegale handel in wilde dieren en planten te bestrijden. Mede dankzij het actieplan zullen de aanzienlijke investeringen van de afgelopen decennia via Europese ontwikkelingssteun voor natuurbehoud in de hele wereld niet worden ondermijnd door criminele activiteiten.

Het actieplan vormt een belangrijke bijdrage aan de doelstellingen inzake duurzame ontwikkeling die zijn vastgesteld in het kader van de Agenda 2030 voor duurzame ontwikkeling, waarover de staatshoofden en regeringsleiders tijdens een VN-top in september 2015 overeenstemming hebben bereikt. Doelstelling 15 heeft betrekking op de biodiversiteit en roept alle betrokken partijen op "dringende maatregelen te nemen om een eind te maken

---

⁶ Resolutie 2134 (2014) en Resolutie 2136 (2014); "Report of the Secretary-General on the situation in Central Africa and the activities of the United Nations Regional Office for Central Africa", 30 november 2015.

⁷ Resolutie 69/314.

⁸ https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/417231/kasane-statement-150325.pdf

⁹ https://www.g7germany.de/Content/EN/_Anlagen/G7/2015-06-08-g7-abschluss-eng_en.pdf?blob=publicationFile&v=3, p. 11.

aan stroperij en de illegale handel in beschermde dier- en plantensoorten, en de vraag naar en het aanbod van illegale producten op basis van wilde dieren en planten aan te pakken¹⁰.

Het Europees Parlement heeft gepleit voor een actieplan in een resolutie van januari 2014¹¹. Ook veel EU-lidstaten, internationale organisaties, ngo's en ondernemingen hebben hun steun voor een actieplan van de EU uitgesproken in het kader van een in februari 2014 door de Europese Commissie gestarte raadpleging van alle stakeholders over de aanpak van de EU van de bestrijding van de illegale handel in wilde dieren en planten¹².

De EU en de lidstaten moeten het probleem samen aanpakken. Sinds 1983 gelden – ter uitvoering van Cites – in de hele EU regels voor de controle op het handelsverkeer in wilde dieren en planten¹³ en in 2007 heeft de Commissie een aanbeveling¹⁴ gedaan over de handhaving van Verordening (EG) nr. 338/97 van de Raad.

Uit verslagen¹⁵ blijkt echter dat er aanzienlijke verschillen bestaan in de wijze waarop de lidstaten deze gemeenschappelijke regels toepassen en handhaven. Dit vormt een groot risico: de afgelopen jaren is gebleken dat criminelen deze situatie gemakkelijk kunnen misbruiken om handelsroutes om te leiden. Ook is uit diverse verslagen en tijdens de raadpleging van de stakeholders gebleken dat een gebrek aan kennis en politiek engagement een belangrijk obstakel is om de illegale handel in wilde dieren en planten doeltreffend te bestrijden.

Als de EU en de lidstaten zich er in een actieplan gezamenlijk toe verbinden maatregelen te nemen, gemeenschappelijke internationale toezeggingen na te komen en het belang van het probleem politiek te erkennen, kunnen de regels in de hele EU consistenter worden gehandhaafd. Het actieplan zal ook de geloofwaardigheid van de EU wereldwijd ten goede komen als het de partners van de EU in de hele wereld oproept krachtiger tegen de illegale handel in wilde dieren en planten op te treden.

Bij de uitvoering van dit actieplan is het van essentieel belang nauw met de stakeholders – met inbegrip van maatschappelijke organisaties en sectoren van het bedrijfsleven – rond tal van specifieke maatregelen samen te werken om maximaal van de beschikbare expertise en kennis gebruik te kunnen maken en een maximaal effect te garanderen.

2. De onderdelen van het actieplan

Het actieplan van de EU omvat een aantal maatregelen die door de instellingen van de EU en/of de lidstaten moeten worden genomen. Deze maatregelen worden in de bijlage bij deze mededeling opgesomd.

Er is uiteraard behoefte aan voldoende financiële en menselijke middelen om de maatregelen te ondersteunen. Dit actieplan voorziet in stimuleringsmaatregelen en een kader om beter van de bestaande middelen van de EU gebruik te maken. De maatregelen zijn vooral bedoeld om de samenwerking tussen alle betrokken actoren te verbeteren, de bestaande instrumenten en beleidsmaatregelen efficiënter te benutten en de onderlinge synergieën te versterken, zodat de

---

¹⁰ Doelstelling 15.7.

¹¹ Resolutie van het Europees Parlement van 15 januari 2014 (2013/2747 (RSP)).

¹² Zie COM (2014) 64 en SWD (2014) 347.

¹³ Verordening (EG) nr. 338/97 van de Raad.

¹⁴ PB L 159 van 20.6.2007, blz. 45-47.

¹⁵ Zie SWD (2016) 38.

illegale handel in wilde dieren en planten beter kan worden aangepakt in de EU en wereldwijd.

De maatregelen, die een complex probleem holistisch willen aanpakken door er alle relevante organisaties bij te betrekken, zijn op drie prioriteiten gebaseerd:

- 1) de illegale handel in wilde dieren en planten voorkomen en de grondoorzaken ervan aanpakken;
- 2) de bestaande regels toepassen en handhaven en de georganiseerde misdaad doeltreffender bestrijden;
- 3) het wereldwijde partnerschap tussen de herkomst-, afzet- en doorvoerlanden versterken in de strijd tegen de illegale handel in wilde dieren en planten.

De doelstellingen en maatregelen in het kader van elke prioriteit worden gedetailleerd beschreven in de tabel in de bijlage.

Prioriteit 1: De illegale handel in wilde dieren en planten voorkomen en de grondoorzaken ervan aanpakken

Er zullen inspanningen worden geleverd om **de vraag naar en het aanbod** van illegale producten op basis van wilde dieren en planten in de EU en wereldwijd **te doen afnemen**. Daartoe zullen de beschikbare multilaterale (Cites) en EU-specifieke instrumenten worden ingezet, specifieke campagnes worden ondersteund en maatregelen worden genomen om de handel in ivoor in en vanuit de EU verder te beperken (doelstelling 1.1 - zie de tabel in de bijlage). Om de grondoorzaken van de illegale handel in wilde dieren en planten aan te pakken is het onder meer belangrijk de **plattelandsgemeenschappen** in de landen van herkomst nauwer bij het natuurbehoud te betrekken en ervoor te zorgen dat ze meer baat hebben bij het behoud van wilde dieren en planten (doelstelling 1.2).

Belangrijk is ook dat alle betrokken **bedrijfssectoren** – van sectoren die actief zijn in de handel in wilde dieren en planten of producten op basis van wilde dieren en planten gebruiken, tot sectoren die diensten aan die handel verlenen – actiever bij het probleem worden betrokken. Dit strookt met het belang dat de EU hecht aan het verantwoord beheer van de wereldwijde toeleveringsketens¹⁶ (doelstelling 1.3). Ten slotte zullen multilaterale en bilaterale maatregelen worden genomen om de **corruptie** in de hele handhavingssketen aan te pakken: corruptie is immers een cruciale factor bij de illegale handel in wilde dieren en planten (doelstelling 1.4).

Prioriteit 2: De bestaande regels doeltreffender toepassen en handhaven en de georganiseerde misdaad efficiënter bestrijden

Hoewel de bestaande internationale en EU-regelgeving inzake de handel in wilde dieren en planten over het algemeen toereikend is, blijkt uit talrijke studies en verslagen¹⁷ dat er zich aanzienlijke problemen voordoen bij de toepassing en de handhaving ervan. Dit geldt in het bijzonder voor het betrekkelijk nieuwe fenomeen van de georganiseerde misdaad met wilde dieren en planten. De tekortkomingen bij de toepassing van de regelgeving moeten voor alle lidstaten worden geëvalueerd en er moeten strategieën worden ontwikkeld om deze tekortkomingen te verhelpen en te waarborgen dat de **bestaande regels** in de hele EU **consistenter worden gehandhaafd** (doelstelling 2.1).

---

¹⁶ Zie COM (2015) 497, Handel voor iedereen – naar een meer verantwoord handels- en investeringsbeleid.

¹⁷ Zie SWD (2016) 38.

Door gezamenlijk handhavingsprioriteiten vast te stellen en Europol en Eurojust gericht bij grensoverschrijdende zaken in te schakelen kunnen de **controles en de handhaving** een **strategischer karakter** krijgen. In overeenstemming met de veiligheidsagenda van de EU zal in 2016 een evaluatie worden opgestart om na te gaan of het huidige wetgevingskader van de EU om milieucriminaliteit aan te pakken – en vooral criminaliteit met wilde dieren en planten – voldoet.

Doelstelling 2.2 beoogt **de capaciteit** van alle schakels van de handavingsketen en het gerechtelijk apparaat te **versterken** zodat doeltreffend tegen de illegale handel in wilde dieren en planten in de EU kan worden opgetreden. Daartoe moeten nationale maatregelen worden genomen om de samenwerking, de coördinatie, de communicatie en de gegevensstromen tussen instanties te verbeteren door beste praktijken op EU-niveau uit te wisselen. De kennisbasis over zaken met betrekking tot de illegale handel in wilde dieren en planten moet worden verbeterd en opleidingen zijn van essentieel belang.

Om **de georganiseerde criminaliteit** met wilde dieren en planten **doeltreffender** te kunnen **bestrijden** (doelstelling 2.3) moeten specialisten op het gebied van georganiseerde criminaliteit, cybercriminaliteit en het witwassen van geld gericht over de problemen worden voorgelicht. Bovendien moeten alle lidstaten hun internationale verbintenissen nakomen om te waarborgen dat hun wetgeving inzake georganiseerde criminaliteit de illegale handel in wilde dieren en planten dekt en illegale handel adequaat kan worden bestraft. Ten slotte moet de **internationale samenwerking op het gebied van de rechtshandhaving** worden verbeterd (doelstelling 2.4) door deelname aan internationale rechtshandavingsoperaties, technische bijstand en gerichte financiële steun.

Prioriteit 3: Het wereldwijde partnerschap tussen de herkomst-, afzet- en doorvoerlanden versterken in de strijd tegen de illegale handel in wilde dieren en planten

Er zullen verschillende maatregelen worden genomen om de **financiële steun** voor ontwikkelingslanden in hun strijd tegen de illegale handel in wilde dieren en planten te verhogen en die steun doeltreffender en strategischer aan te wenden. De behoeften zullen in dit verband grondig worden geëvalueerd en de steun zal efficiënter met andere donoren worden gecoördineerd (doelstelling 3.1). Ter versterking van het wereldwijde partnerschap tegen de illegale handel in wilde dieren en planten moeten de **diplomatieke instrumenten** van de EU en de lidstaten en andere instrumenten (met name het handelsbeleid van de EU) doeltreffender worden ingezet in de betrekkingen met belangrijke herkomst-, doorvoer- en afzetlanden en relevante regionale organisaties (doelstelling 3.2).

Er moeten betere instrumenten worden ontwikkeld om het verband tussen de illegale handel in wilde dieren en planten en de **veiligheid** in sommige regio's aan te pakken (doelstelling 3.3). Ten slotte moeten de bestaande **multilaterale processen** (in het kader van internationale overeenkomsten en fora) worden aangegrepen om de kwestie op de mondiale agenda te houden en op de naleving van de politieke verbintenissen toe te zien. De komende conferentie van de partijen bij Cites in september 2016 zal in dit verband van bijzonder belang zijn (doelstelling 3.4).

3. Monitoring en evaluatie

Het actieplan bestrijkt de vijf jaren van 2016 tot en met 2020. De tabel in de bijlage koppelt elke maatregel aan een EU-actor (de diensten van de Commissie, de EDEO, Europol, Eurojust) en/of de lidstaten en bevat een tijdschema voor de uitvoering van de maatregelen.

De diensten van de Commissie en de EDEO zullen een scorebord opstellen om op de uitvoering toe te zien.

De uit hoofde van Verordening (EG) nr. 338/97 opgerichte EU Wildlife Trade Enforcement Group, die bestaat uit vertegenwoordigers van de handhavingsautoriteiten van de lidstaten, zal de geboekte vooruitgang tweemaal per jaar evalueren. De Commissie zal uiterlijk juli 2018 bij de Raad en het Europees Parlement verslag uitbrengen over de vorderingen bij de uitvoering van het actieplan en over de vraag of de prioriteiten en de doelstellingen van het actieplan adequaat en relevant zijn. In 2020 zullen de geboekte vooruitgang en het succes van het actieplan bij de bestrijding van de illegale handel in wilde dieren en planten worden geëvalueerd. Op basis daarvan zal de Commissie nagaan welke verdere maatregelen nodig zijn.

Een interdepartementale groep binnen de Commissie zal de activiteiten op de verschillende gebieden coördineren en ervoor zorgen dat alle betrokken diensten van de Commissie en de EDEO hun taken uitvoeren.

4. Banden met andere initiatieven en beleidsmaatregelen van de EU

Het actieplan vervangt Aanbeveling nr. 2007/425/EG van de Commissie betreffende maatregelen tot handhaving van Verordening (EG) nr. 338/97 van de Raad inzake de bescherming van in het wild levende dier- en plantensoorten door controle op het desbetreffende handelsverkeer.

Bij de uitvoering van het actieplan zal gezorgd worden voor consistentie met bestaande EU-beleidsmaatregelen in verband met de illegale handel in natuurlijke rijkdommen: het actieplan van de EU voor wetshandhaving, governance en handel in de bosbouw (FLEGT); het beleid van de EU tegen illegale, ongemelde en ongereguleerde visserij (IOO-visserij); en de initiatieven van de EU tegen de illegale handel in afval, drugs, namaakproducten, vuurwapens en mensen, witwaspraktijken en illegale financiële stromen.

BIJLAGE — Tabel met maatregelen

Prioriteit I – De illegale handel in wilde dieren en planten voorkomen en de grondoorzaken ervan aanpakken

	Maatregelen	Verantwoordelijk	Verwachte resultaten	Tijdschema
Doelstelling 1.1 De vraag naar en het aanbod van illegale producten op basis van wilde dieren en planten terugdringen	1. Meer steun verlenen aan voorlichtingscampagnes en gerichte campagnes om de vraag in de EU en de rest van de wereld terug te dringen	COM/ HRVP ¹⁸ / LS	Er zijn maatregelen genomen en financiële middelen verstrekt om alle betrokkenen voor te lichten en de vraag naar illegale producten op basis van wilde dieren en planten in de EU en belangrijke derde landen terug te dringen (en met name de vraag naar soorten die in grote aantallen illegaal in de EU worden verhandeld)	Doorlopend met een eerste mijlpaal eind 2016
		COM/ LS	De lidstaten wisselen voorlichtingsmateriaal en -hulpmiddelen uit	Eind 2016
	2. De handel in ivoor in en vanuit de EU verder aan banden leggen	COM	De Commissie heeft richtsnoeren voor een uniforme interpretatie van de EU-regels gepubliceerd met als doel de uitvoer van ruw ivoor uit de tijd voor de Overeenkomst te staken en te waarborgen dat alleen legale oude ivooren voorwerpen in de EU worden verhandeld	Eind 2016
		LS	De lidstaten verstrekken geen uitvoer- en wederuitvoerdocumenten voor ruw ivoor uit de tijd voor de Overeenkomst De lidstaten verstrekken alleen certificaten voor de handel in de EU in oude ivooren voorwerpen op basis van de criteria in de richtsnoeren	Doorlopend met een eerste mijlpaal eind 2016
	3. De niet-duurzame invoer in de EU van bedreigde soorten terugdringen of verbieden door voor te stellen deze soorten (bijvoorbeeld zeldzame reptielen)	COM	Er zijn nieuwe voorstellen ingediend om soorten in de aanhangsels bij Cites op te nemen die tijdens de conferenties van de partijen bij Cites moeten worden overwogen	Doorlopend met een eerste mijlpaal in april 2016

¹⁸ Hoge vertegenwoordiger van de Unie voor buitenlandse zaken en veiligheidsbeleid / vicevoorzitter van de Europese Commissie

	Maatregelen	Verantwoordelijk	Verwachte resultaten	Tijdschema
	in de aanhangsels bij Cites op te nemen			
Doelstelling 1.2 Ervoor zorgen dat plattelandsgemeenschappen in de landen van herkomst bij het natuurbehoud worden betrokken en baat hebben bij het behoud van wilde dieren en planten	4. De betrokkenheid van plattelandsgemeenschappen bij het beheer en het behoud van wilde dieren en planten versterken	COM/LS	Bij beleidsmaatregelen en financiële steun van de EU en de lidstaten wordt prioriteit verleend aan een adequate betrokkenheid van de plattelandsgemeenschappen bij de ontwikkeling en de uitvoering van maatregelen tegen de illegale handel in wilde dieren en planten	Doorlopend met een eerste mijlpaal eind 2016
	5. Steun verlenen aan de ontwikkeling van duurzame en alternatieve bronnen van inkomsten voor gemeenschappen die in en nabij habitats van wilde dieren en planten wonen	COM/HRVP/LS	Bij financiële steun van de EU en de lidstaten aan plattelandsgebieden in de landen van herkomst wordt prioriteit verleend aan duurzame economische activiteiten die ten goede komen van de plattelandsgemeenschappen die in en nabij habitats van wilde dieren en planten wonen	Doorlopend met een eerste mijlpaal eind 2016
Doelstelling 1.3 Het bedrijfsleven sterker bij de bestrijding van de illegale handel in wilde dieren en planten betrekken en de duurzame verwerving van producten op basis van wilde dieren en planten bevorderen	6. Bedrijfssectoren die handel drijven in producten op basis van wilde dieren en planten binnen/uit de EU of deze handel bevorderen, beter voorlichten	COM	De belangrijkste bij de handel in wilde dieren en planten betrokken bedrijfssectoren zijn op EU-niveau geïdentificeerd en er is gezorgd voor regelmatige communicatiekanalen over de handel in wilde dieren en planten tussen deze sectoren en de Commissie	Eind 2016
		COM	Er zijn bijeenkomsten van de EU Wildlife Trade Enforcement Group met het bedrijfsleven georganiseerd om specifieke thema's te bespreken (bijvoorbeeld traditionele Chinese geneeskunde, exotische gezelschapsdieren, luxegoederen, jachttoerisme, vervoer, koeriersbedrijven, onlinehandel)	Doorlopend met een eerste mijlpaal eind 2016

	Maatregelen	Verantwoordelijk	Verwachte resultaten	Tijdschema
	7. Steun verlenen aan initiatieven van de privésector die de illegale handel in wilde dieren en planten aan banden leggen en de duurzame verwerving van producten op basis van wilde dieren en planten in/uit de EU bevorderen	COM/ LS	Bestaande particuliere initiatieven en publiek-private partnerschappen hebben steun gekregen en er zijn beste praktijken uitgewisseld ter bevordering van nieuwe initiatieven	Eind 2017
Doelstelling 1.4 De corruptie in verband met de illegale handel in wilde dieren en planten aanpakken	8. Initiatieven ter bestrijding van corruptie in verband met de illegale handel in wilde dieren en planten op nationaal, regionaal en internationaal niveau ondersteunen	COM/ HRVP/	De illegale handel in wilde dieren en planten heeft een plaats gekregen in het beleid van de EU ter bestrijding van corruptie (met name in het kader van de dialogen met belangrijke derde landen die begrotingssteun ontvangen)	Doorlopend met een eerste mijlpaal eind 2016
		COM/ HRVP/ LS	In bilaterale bijeenkomsten met belangrijke partnerlanden en in multilaterale fora (bijvoorbeeld de G7, de G20 en het Verdrag van de Verenigde Naties tegen corruptie) is het probleem aan bod gekomen	Doorlopend met een eerste mijlpaal eind 2016
		COM/ LS	Een voorstel voor een resolutie is ter overweging voorgelegd aan de 17e conferentie van de partijen bij Cites	April 2016

Prioriteit 2 – De bestaande regels doeltreffender toepassen en handhaven en de georganiseerde misdaad efficiënter bestrijden

	Maatregelen	Verantwoordelijk	Verwachte resultaten	Tijdschema
Doelstelling 2.1: Een evenwichtigere toepassing van de EU-regelgeving inzake de handel in wilde dieren en planten waarborgen en een	9. Strategieën ontwikkelen voor een betere naleving van de EU-wetgeving inzake wilde dieren en planten op nationaal niveau	COM	De Commissie heeft de tekortkomingen bij de toepassing van de EU-verordeningen inzake de handel in wilde dieren en planten in elke lidstaat beoordeeld en aanbevelingen gedaan om deze tekortkomingen te verhelpen	Eind 2016
		LS	De aanbevelingen zijn in de lidstaten uitgevoerd	2017
		COM	De toepassing van de EU-regels inzake de invoer van jachttrofeeën in de EU is proactief gecontroleerd om ervoor te	Doorlopend met een

	Maatregelen	Verantwoordelijk	Verwachte resultaten	Tijdschema
	meer strategische aanpak ontwikkelen van de controles en de handhaving van regels ter bestrijding van de illegale handel in wilde dieren en planten op EU-niveau		zorgen dat dergelijke trofeeën van legale en duurzame oorsprong zijn	eerste mijlpaal eind 2016
	10. Illegale activiteiten beter opsporen	LS	Naast de uit hoofde van Verordening (EG) nr. 338/97 vereiste grenscontroles is gezorgd voor toezicht en handhaving binnen de landsgrenzen, met name door regelmatige controles bij handelaars en houders van wilde dieren en planten (bijvoorbeeld dierenwinkels, fokkers en kwekerijen)	Doorlopend met een eerste mijlpaal eind 2016
	11. Meer inspanningen leveren met het oog op de uitvoering van de roadmap van de EU voor de uitbanning van het illegaal doden, vangen en verhandelen van vogels (ook relevant in het kader van prioriteit 1)	COM	Er is voor financiering gezorgd voor de in het kader van het Verdrag inzake migrerende diersoorten opgerichte intergouvernementele taskforce ter bestrijding van het illegaal doden van vogels in het Middellandse Zeegebied en er is een eerste bijeenkomst georganiseerd	Midden 2016
		COM/LS	Er zijn maatregelen genomen om het toezicht en de handhaving op nationaal niveau te verbeteren	Doorlopend met een eerste mijlpaal eind 2016
	12. Prioritaire risico's regelmatig vaststellen en beoordelen	LS	De prioriteiten inzake rechtshandhaving ten aanzien van doelsoorten en -producten (bijvoorbeeld palingen, ivoor, neushoornhoorns en levende reptielen en vogels), handelsroutes en smokkelmethode zijn op nationaal niveau vastgesteld	Doorlopend met een eerste mijlpaal eind 2016
		COM/Europol/LS	Op basis van een gemeenschappelijke risicobeoordeling zijn in samenwerking met Europol prioriteiten voor de hele EU overeengekomen binnen de EU Wildlife Trade Enforcement Group	Doorlopend met een eerste mijlpaal eind 2016

	Maatregelen	Verantwoordelijk	Verwachte resultaten	Tijdschema
	13. De samenwerking tussen de lidstaten verbeteren bij gevallen van grensoverschrijdende illegale handel in wilde dieren en planten	COM/ Europol/ Eurojust	Europol en Eurojust hebben voor voldoende middelen gezorgd voor de strijd tegen de illegale handel in wilde dieren en planten	Doorlopend met een eerste mijlpaal eind 2016
		Europol/ Eurojust/ LS	De lidstaten van de EU hebben met steun van Europol regelmatig gezamenlijke acties ondernomen en daarbij grensoverschrijdend samengewerkt	Doorlopend met een eerste mijlpaal eind 2016
		Europol/ Eurojust/ LS	Er zijn gezamenlijke onderzoeksteams opgericht met Europol en/of Eurojust	Doorlopend met een eerste mijlpaal eind 2016
	14. Het beleids- en wetgevingskader van de EU betreffende milieucriminaliteit evalueren in overeenstemming met de Europese veiligheidsagenda	COM	De doeltreffendheid van Richtlijn 2008/99 is geëvalueerd, onder meer wat betreft de strafrechtelijke sancties die van toepassing zijn op de illegale handel in wilde dieren en planten in de hele EU	2016
Doelstelling 2.2: De capaciteit van alle schakels van de handhavingketen en het gerechtelijk apparaat versterken om de illegale handel in wilde dieren en planten te bestrijden	15. De samenwerking, de coördinatie, de communicatie en de gegevensstromen tussen de bevoegde instanties in de lidstaten verbeteren	LS	Er is in elke lidstaat voor een coördinatiemechanisme (bijvoorbeeld een overkoepelende taskforce en/of een memorandum van overeenstemming) tussen de betrokken instanties (douane, inspectiediensten, politie, management van Cites en handhavingsautoriteiten) gezorgd en alle bevoegde autoriteiten hebben toegang tot de relevante communicatiekanalen	Midden 2017
		LS	De lidstaten hebben de opties voor de uitwisseling van gegevens tussen de krachtens de nationale wetgeving bevoegde autoriteiten beoordeeld	Midden 2017

	Maatregelen	Verantwoordelijk	Verwachte resultaten	Tijdschema
		COM/LS	De EU Wildlife Trade Enforcement Group heeft op EU-niveau beste praktijken verzameld en uitgewisseld met betrekking tot de samenwerking tussen instanties en de effectieve monitoring en handhaving in de lidstaten	Doorlopend met een eerste mijlpaal eind 2016
	16. De kennisbasis over controles, onderzoeken, processen en gerechtelijke acties tegen de illegale handel in wilde dieren en planten verbeteren	LS	De lidstaten verstrekken de Commissie op meer systematische wijze kwalitatieve en statistische gegevens (onder meer gegevens over controles, onderzoeken, inbeslagnames, processen, vonnissen en straffen) en Europol wordt systematisch geïnformeerd over alle gevallen van georganiseerde misdaad en/of met een grensoverschrijdend karakter	Doorlopend met een eerste mijlpaal eind 2016
COM/LS		De methode voor het verzamelen van gegevens over de illegale handel in wilde dieren en planten is in de hele EU gestroomlijnd en deskundigengroepen inzake misdaadstatistieken zijn beter voorgelicht	Doorlopend met een eerste mijlpaal eind 2016	
COM/ENPE		Het ENPE ¹⁹ heeft een database met nationale jurisprudentie over de illegale handel in wilde dieren en planten opgezet met het oog op een vlottere uitwisseling van kennis	Midden 2017	
	17. De opleiding van alle schakels van de handhavingsketen intensiveren (met inbegrip van gezamenlijke opleidingsactiviteiten)	COM	Opleidingen rond de illegale handel in wilde dieren en planten zijn opgenomen in het programma van EU-opleidingsinstellingen (bijvoorbeeld Cepol, ERA en andere)	Doorlopend met een eerste mijlpaal eind 2016
COM/LS		Bestaand opleidingsmateriaal wordt in de EU verzameld en uitgewisseld	Eind 2016	
COM		Opleidingen ter bestrijding van de illegale handel in wilde dieren en planten komen in aanmerking voor financiële steun	Doorlopend met een	

¹⁹ European Network of Prosecutors for the Environment

	Maatregelen	Verantwoordelijk	Verwachte resultaten	Tijdschema
			uit hoofde van de verschillende financiële instrumenten van de EU (LIFE, Fonds voor interne veiligheid, enz.)	eerste mijlpaal eind 2016
		LS	Er worden regelmatig opleidingen in de lidstaten gegeven voor alle schakels van de handhavingsketen en het gerechtelijk apparaat, met inbegrip van gezamenlijke opleidingssessies voor handhavingsinstanties, openbare aanklagers en rechters	Doorlopend met een eerste mijlpaal eind 2016
	18. Nationale en regionale netwerken van vaklui versterken en eventueel opzetten en de onderlinge samenwerking verbeteren	LS	De oprichting van nationale netwerken wordt in elke lidstaat ondersteund	Midden 2017
		COM	Er zijn gezamenlijke bijeenkomsten van EU-netwerken ²⁰ georganiseerd	Doorlopend met een eerste mijlpaal eind 2016
	19. De verzorging van in beslag genomen of geconfisqueerde levende dieren en planten verbeteren	LS	Alle lidstaten beschikken over inrichtingen voor de tijdelijke verzorging van in beslag genomen of geconfisqueerde levende dieren of planten en voorzien in mechanismen voor een eventuele opvang op lange termijn. Er wordt bijstand verleend aan andere lidstaten.	Doorlopend met een eerste mijlpaal eind 2016
Doelstelling 2.3: De georganiseerde criminaliteit met wilde dieren en planten doeltreffender bestrijden	20. Het gevaar van de georganiseerde illegale handel in wilde dieren en planten in de EU regelmatig evalueren	Europol	Dreigingsevaluaties van zware en georganiseerde criminaliteit (Serious and Organised Crime Threat Assessments) omvatten een op gegevens gebaseerde evaluatie van het gevaar van de illegale handel in wilde dieren en planten en, waar mogelijk, nationale dreigingsevaluaties door de lidstaten	Doorlopend met een eerste mijlpaal in de eerste helft van 2017

²⁰ Bijvoorbeeld de EU Wildlife Trade Enforcement Group, het European Network of Prosecutors for the Environment (ENPE), het European Forum of Judges for the Environment (EUFJE), Impel, de Project Group for the Coordination of Activities on the Protection of Health, Cultural Heritage and the Environment (PARCS) en EnviCrimeNet.

	Maatregelen	Verantwoordelijk	Verwachte resultaten	Tijdschema
	21. De capaciteit van deskundigen versterken om de banden van de illegale handel in wilde dieren en planten met de georganiseerde misdaad aan te pakken (met inbegrip van cybercriminaliteit en aanverwante illegale geldstromen)	COM/ LS	Er zijn voorlichtingsactiviteiten georganiseerd in relevante fora (het Refco-netwerk van openbare aanklagers gespecialiseerd in georganiseerde criminaliteit, nationale georganiseerde criminaliteit, cybercriminaliteit en eenheden voor financieel onderzoek)	Doorlopend met een eerste mijlpaal eind 2016
		LS	Er is capaciteit opgebouwd om de illegale onlinehandel in wilde dieren en planten door competente eenheden te laten aanpakken en er is voor gezorgd dat in specifieke gevallen (bijvoorbeeld darkwebonderzoeken en misbruik van virtuele munteenheden) een beroep kan worden gedaan op de bijstand van eenheden die gespecialiseerd zijn in cybercriminaliteit	Doorlopend met een eerste mijlpaal eind 2016
		COM/ LS	De kwestie is op de agenda geplaatst van de FATF ²¹ , het CARIN ²² en de Egmontgroep van financiële-inlichtingeneenheden	Eind 2016
		COM/ LS	De FATF heeft om richtsnoeren verzocht over het verband tussen het witwassen van geld en de illegale handel in wilde dieren en planten	Eind 2016
		LS	Er zijn opleidingen georganiseerd rond onderzoek naar illegale geldstromen in verband met de illegale handel in wilde dieren en planten	Doorlopend met een eerste mijlpaal eind 2016
	22. De lidstaten waarborgen in overeenstemming met hun internationale verbintenissen dat de georganiseerde illegale handel in wilde dieren en planten in de hele EU als een ernstige vorm van	LS	De relevante nationale wetgeving is geëvalueerd en waar nodig gewijzigd	Eind 2017

²¹ Financial Action Task Force

²² Camden Assets Recovery Interagency Network

	Maatregelen	Verantwoordelijk	Verwachte resultaten	Tijdschema
	criminaliteit geldt uit hoofde van het Verdrag van de Verenigde Naties tegen grensoverschrijdende georganiseerde misdaad, dat wil zeggen dat de georganiseerde illegale handel in wilde dieren en planten kan worden bestraft met een maximumgevangenisstraf van ten minste vier jaar			
	23. De lidstaten beoordelen in overeenstemming met de resolutie van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties hun nationale wetgeving inzake het witwassen van geld om ervoor te zorgen dat strafbare feiten in verband met de illegale handel in wilde dieren en planten als basisdelicten kunnen worden behandeld en strafbaar zijn krachtens het nationale strafrecht	LS	De relevante nationale wetgeving is geëvalueerd en waar nodig gewijzigd	Eind 2017
Doelstelling 2.4: De internationale samenwerking bij de rechtshandhaving in de strijd tegen de illegale handel in wilde dieren en planten verbeteren	24. De samenwerking bij de rechtshandhaving intensiveren tussen de lidstaten, de EU-handhavingsinstanties, belangrijke derde landen, andere regionale Wildlife Enforcement Networks en relevante mondiale netwerken (het International	COM/ Europol	Er zijn gezamenlijke bijeenkomsten georganiseerd met Europol, de EU Wildlife Trade Enforcement Group, regionale handhavingsnetwerken (bijvoorbeeld ASEAN-WEN en de Lusaka Agreement Task Force) en het INECE	Doorlopend met een eerste mijlpaal eind 2016
		COM	Er zijn beste praktijken uitgewisseld inzake samenwerking bij de rechtshandhaving	Eind 2016

	Maatregelen	Verantwoordelijk	Verwachte resultaten	Tijdschema
	Consortium for Combating Wildlife Trafficking (ICCWC) ²³ en het International Network for Environmental Compliance and Enforcement (INECE))	LS/ Europol	De lidstaten nemen – bijgestaan door Europol – deel aan gezamenlijke internationale rechtshandavingsoperaties	Doorlopend met een eerste mijlpaal eind 2016
	25. De capaciteitsopbouw ondersteunen voor rechtshandhaving in belangrijke herkomst- en afzetlanden (met inbegrip van handhaving in beschermde gebieden)	COM/ HRVP/ LS	De financiële steun voor activiteiten van het ICCWC is voortgezet (onder meer evaluaties van handhavingssystemen op basis van de ICCWC Wildlife and Forest Crime Toolkit)	Doorlopend met een eerste mijlpaal eind 2016
		COM/ HRVP/ LS	Bij gerichte steun aan derde landen is rekening gehouden met de resultaten van ICCWC Toolkit-aanbevelingen	Doorlopend met een eerste mijlpaal eind 2016

²³ Omvat het secretariaat van Cites, Interpol, de Werelddouaneorganisatie, de Wereldbank en UNODC.

Prioriteit 3 – Het wereldwijde partnerschap tussen de herkomst-, afzet- en doorvoerlanden versterken in de strijd tegen de illegale handel in wilde dieren en planten

	Maatregelen	Verantwoordelijk	Verwachte resultaten	Tijdschema
Doelstelling 3.1: Meer, efficiëntere en meer strategisch gerichte steun aan ontwikkelingslanden verlenen	26. Ervoor zorgen dat de illegale handel in wilde dieren en planten voor EU-financiering in aanmerking komt in het kader van programma's op het gebied van het beheer van natuurlijke hulpbronnen, milieu, georganiseerde misdaad, veiligheid en governance	COM/ HRVP	<p>Het document "Strategic Approach for Wildlife Conservation in Africa"²⁴ dient als basis voor de programmering van ontwikkelingssteun</p> <p>Er worden nog meer regionale of thematische strategische benaderingen ontwikkeld</p> <p>Financiële instrumenten op het gebied van ontwikkelings-samenwerking (bijvoorbeeld het Europees Ontwikkelingsfonds (EOF), het instrument voor ontwikkelingssamenwerking (DCI), het instrument voor bijdrage aan stabiliteit en vrede, en andere financiële instrumenten, zoals het partnerschapsinstrument) worden tegen de illegale handel in wilde dieren en planten ingezet zonder de overeengekomen budgetten van de betrokken programma's te overschrijden. Andere mogelijke financieringsbronnen worden onderzocht.</p>	Doorlopend met een eerste mijlpaal eind 2016
	27. De doeltreffendheid van de financiële steun tegen de illegale handel in wilde dieren en planten vergroten	COM/ HRVP/ LS	<p>Er zijn regelmatig bijeenkomsten in belangrijke landen georganiseerd om de activiteiten van de donoren te coördineren</p> <p>De begunstigde landen is verzocht verslag uit te brengen over de doeltreffendheid van de door de EU gefinancierde maatregelen tegen de illegale handel in wilde dieren en</p>	Doorlopend met een eerste mijlpaal eind 2016

²⁴ Larger than elephants - Inputs for an EU strategic approach to wildlife conservation in Africa – Synthesis, Publicatiebureau van de Europese Unie, 2015

	Maatregelen	Verantwoordelijk	Verwachte resultaten	Tijdschema
			planten (aan de hand van indicatoren zoals het aantal inbeslagnames en succesvolle processen)	
Doelstelling 3.2 De maatregelen ter bestrijding van de illegale handel in wilde dieren en planten en de grondoorzaken ervan intensiveren en beter coördineren met relevante herkomst-, doorvoer- en afzetlanden	28. De dialoog met belangrijke herkomst-, doorvoer- en afzetlanden opvoeren (met inbegrip van de dialoog met lokale gemeenschappen, het maatschappelijk middenveld en de particuliere sector)	COM/ HRVP/ LS	De prioritaire landen zijn geïdentificeerd Er is gezorgd voor specifieke structuren voor dialoog en technische samenwerking Het thema is systematisch op de agenda geplaatst van politieke en sectorale dialogen en bijeenkomsten op hoog niveau met belangrijke derde landen of regio's	Doorlopend met een eerste mijlpaal eind 2016
		HRVP/ LS	Er is een netwerk van contactpunten in delegaties en ambassades in de betrokken landen opgezet, waarbij eventueel van bestaande structuren (bijvoorbeeld het netwerk voor groene diplomatie) is gebruikgemaakt	Eind 2016
	29. Het handelsbeleid en de instrumenten van de EU proactief gebruiken om maatregelen ter bestrijding van de illegale handel in wilde dieren en planten te ondersteunen	COM/ HRVP	De EU heeft voorgesteld ambitieuze verbintenissen ter bestrijding van de illegale handel in wilde dieren en planten op te nemen in toekomstige vrijhandelsovereenkomsten, bijvoorbeeld met Japan en de VSA (Trans-Atlantic Trade and Investment Partnership – TTIP) De proactieve monitoring van de naleving van de verbintenissen inzake illegale handel in wilde dieren en planten maakt deel uit van bestaande vrijhandelsovereenkomsten en de SAP+-regeling De illegale handel in wilde dieren en planten is op de agenda geplaatst van het bilaterale handelsoverleg van de EU met belangrijke partners en van het WTO Committee on Trade and Environment	Doorlopend met een eerste mijlpaal eind 2016
	30. Nauwer samenwerken in de strijd tegen de illegale handel in wilde dieren en planten met	COM/ HRVP	Het thema is regelmatig op de agenda geplaatst van bijeenkomsten op hoog niveau	Doorlopend met een eerste

	Maatregelen	Verantwoordelijk	Verwachte resultaten	Tijdschema
	regionale organisaties (bijvoorbeeld de Afrikaanse Unie, de SADC, de Oost-Afrikaanse Gemeenschap en ASEAN) en in multilaterale fora (bijvoorbeeld ASEM)			mijlpaal eind 2016
Doelstelling 3.3 Het verband tussen veiligheid en de illegale handel in wilde dieren en planten aanpakken	31. De kennisbasis verbeteren en strategieën ontwikkelen om het verband tussen veiligheid en de illegale handel in wilde dieren en planten aan te pakken	COM/ HRVP	De aanzet is gegeven tot een studie om de kennisbasis te verbeteren over het verband tussen de illegale handel in wilde dieren en planten, andere vormen van georganiseerde misdaad en de financiering van milities of terroristische groeperingen	Midden 2016
		COM/ HRVP/ LS	Op basis van de resultaten zijn nieuwe maatregelen overeengekomen in de betrokken EU-fora	Midden 2017
		COM/ HRVP/ LS	De veiligheidsdimensie van de illegale handel in wilde dieren en planten is aan bod gekomen in de algemene beoordelingen door de EU van de situatie in derde landen	Eind 2016
		HRVP/ LS	De samenwerking tussen de VN en de EU rond de illegale handel in wilde dieren en planten is opgevoerd in het kader van vredeshandhaving en crisisbeheer	Doorlopend met een eerste mijlpaal eind 2016
Doelstelling 3.4 De multilaterale inspanningen ter bestrijding van de illegale handel in wilde dieren en planten versterken	32. De goedkeuring en de uitvoering van krachtige besluiten, resoluties en politieke verklaringen over de illegale handel in wilde dieren en planten ondersteunen in het kader van internationale instrumenten en multilaterale fora	COM/ HRVP/ LS	Het thema is aan bod gekomen in het kader van <ul style="list-style-type: none"> • Cites (onder meer – waar nodig – via steun voor handelssancties bij niet-naleving) • het Verdrag inzake migrerende diersoorten – het actieplan 2013-2020 van Tunis over de uitbanning van het illegaal doden, vangen en verhandelen van wilde vogels uit hoofde van het Verdrag van Bern inzake het behoud van wilde dieren en planten en hun natuurlijk leefmilieu • multilaterale initiatieven op mondiaal niveau (VN, follow-up van Londen en Kasane, G20, G7, enz.) 	Doorlopend met een eerste mijlpaal eind 2016

	Maatregelen	Verantwoordelijk	Verwachte resultaten	Tijdschema
			De EU en de lidstaten houden regelmatig toezicht op de naleving van de in deze fora gedane verbintenissen	